

allocation of its basic components. Supervising scientific hypothesis in research we have designated that the theory of operatively-search activity has developed as independent field of knowledge as a result of differentiation of system of sciences of a criminal cycle. Using a deductive method and a method of analogy and considering specific system of knowledge which is studied by an operatively-search science we have defined concept, system and a problem of operative technics. The system of operative technics is made by elements which consist of general provisions and directions of application of operative technics. Problems of operative technics as division of science, follow from problems of operatively-search activity. We divide them into the general and special.

Key words: *the special technics, operatively-search activity, a category, the operative technics.*

УДК 343.14

І. М. Білоус

ОСОБЛИВОСТІ ДОКАЗУВАННЯ ЗЛОЧИННИХ ДІЯНЬ З ОЗНАКАМИ КОРУПЦІЇ

У статті аналізується процес зібрання доказів під час розслідування злочинів з ознаками корупції.

Ключові слова: *кримінальне провадження, корупція, посадова особа, матеріальна вигода.*

Постановка проблеми. На сьогоднішній день одним із пріоритетів для українського суспільства є розв'язання проблеми корупції. Загально визнано, що корупція створює загрозу демократичному розвитку та національній безпеці України. Вона негативно впливає на всі сфери суспільного життя, економіку, освіту, політику, соціальну та правову сфери, міжнародні відносини. За результатами проведеного Міжнародною фундацією виборчих систем (IFES) наприкінці 2013 року дослідження громадської думки, корупція вже входила до переліку найбільших проблем населення і викликала особливе занепокоєння у 47 відсотків громадян. За даними досліджень Індексу сприйняття корупції, що проводяться Transparency International, українці вважають свою державу однією з найбільш корумпованих у світі: у 2012 і 2013 роках держава займала 144 місце із 176 країн, в яких проводилися дослідження. У 2014 році Україна займає 142 місце зі 175 позицій. У 2016 році посідає 131 місце зі 176 країн [1]. Тому, боротьба з корупцією залишається в Україні нагальною загальнодержавною проблемою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вирішенню різних аспектів проблем корупційної злочинності та вдосконаленню вітчизняного антикорупційного законодавства, присвячені праці вчених: П. П. Андрушка, М. І. Бажанова, В.П. Бахін, П. Д. Біленчука, В.І. Гончаренко, О. М. Джужі, О. О. Дудорова, Н.С. Карпова, О. М. Литвинова, П. С. Матишевського, Є. В. Невмержицького, І. К. Туркевича, М. І. Хавронюка, В. І. Шакуна та ін.

Мета дослідження. Метою статті є аналіз зібрання доказів під час розслідування злочинів з ознаками корупції, а також розробка рекомендацій щодо вдосконалення діяльності слідчих органів з питань кримінального провадження за фактами корупційних діянь.

Виклад основного матеріалу. Поняття «корупційне діяння» Кимлик Н.В. пропонує вважати, як соціально-політичне явище, що являє собою сукупність неправомірних діянь та взаємозв'язків осіб, наділених владними повноваженнями між собою та з іншими особами, які використовують владу або службове становище для задоволення власних потреб і інтересів, всупереч інтересам суспільства і держави. Корупційний злочин визначено умисне суспільно небезпечне діяння, що містить ознаки корупції, за яке передбачена кримінальна відповідальність, вчинене суб'єктом», зазначеним у ст. 4 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» з використанням наданих повноважень з метою одержання неправомірної вигоди або надання неправомірної вигоди з метою схилити суб'єкта влади до протиправного її використання [2].

Правоохоронні органи реалізують певний комплекс організаційних та практичних заходів, спрямованих на виявлення корупційних діянь. Найнебезпечніші форми корупції кваліфікуються як кримінальні злочини. До них відносяться: зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК); перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу (ст. 365 КК); прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (ст. 368 КК); службове підроблення (366); провокація підкупу (ст.370); притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності (ст.372); постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови (ст.375). Також, з 25.01.2015 корупційними злочинами вважаються злочини, передбачені ч. 2 ст. 191, ч. 2 ст. 262, ч. 2 ст. 308, ч. 2 ст. 312, ч. 2 ст. 313, ч. 2 ст. 320, ч. 1 ст. 357, ч. 2 ст. 410 КК України, оскільки з вказаної дати набув чинності Закон України «Про національне антикорупційне бюро України», прикінцевими положеннями якого вносяться зміни до Кримінального кодексу України. Таким чином, до діянь, що містять ознаки корупції, законодавець відніс значну частину злочинів, які вчиняються з корисливих мотивів посадовими та матеріально відповідальними особами, наділеними повноваженнями по управлінню та розпорядженню майном.

Розслідування та розкриття злочинів, пов'язаних із корупцією, вкрай утруднюється тим, що корупційні прояви найчастіше носять латентний характер.

З точки зору доказування корупційні злочини є найскладнішими, під час розслідування у слідчих виникають певні труднощі, оскільки вказана категорія злочинів характеризується великою складністю виявлення їх ознак і процесу доказування, тому потребують високої кваліфікації слідчого і оперативного супроводу.

На нашу думку, однією із проблем, яка може виникнути під час розслідування злочинів з ознаками корупції - тиск посадових осіб різних ланок на слідчого. Оскільки суб'єктами злочинів з ознаками корупції є посадові особи, які здійснюють дозвільні, контрольні та інші розпорядчі функції, безпосередньо в яких є тісні зв'язки із працівникам правоохоронних органів та іншими посадовими особами. Вважаємо, що необхідною умовою ефективної боротьби з корупцією та пов'язаною з нею злочинів є створений спеціально уповноваженого органу у сфері розслідування корупційних діянь – Національного антикорупційного бюро України.

Джерелами інформації про корупційні діяння або інші правопорушення, пов'язані з корупцією, можуть бути: публікації у пресі; виступи по радіо і на телебаченні; матеріали перевірок діяльності суб'єктів підприємницької діяльності (незалежно від форм власності); матеріали, отримані в ході розслідування чи розгляду в судах кримінальних справ; матеріали профілактичної та оперативно-розшукової діяльності правоохоронних органів; матеріали запитів уповноважених державних органів, установ та організацій, визначених Кабінетом Міністрів України, про перевірку осіб у зв'язку з

їх допуском до державної, військової та службової таємниці; матеріали перевірок, що проводять органи митної служби; заяви, скарги та пропозиції громадян; інформація працівників правоохоронних, контролюючих органів, підозрюваних, обвинувачених, засуджених, потерпілих; інші можливі джерела.

З моменту подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення, слідчий зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочати розслідування. Слідчий, який здійснюватиме досудове розслідування, визначається керівником органу досудового розслідування.

Після внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, необхідно скласти план проведення слідчих дій, який повинен бути узгоджений із планом оперативно-розшуковими заходів, оскільки від цього багато в чому залежить розслідування злочинів, що вимагають проведення значного комплексу спеціальних дій. Слідчому потрібно тісно співпрацювати з оперативними підрозділами, вжити заходи для перевірки інформації та фіксації злочинних дій, якщо будуть допущені процесуальні помилки, це може негативно відобразитися на подальшому розслідуванні і доказуванні злочину. Всі етапи розслідування корупційних злочинів мають охоплювати гласні та негласні слідчі дії, які допоможуть слідчому: встановити усіх співучасників та причетних до вчинення злочину; сформулювати систему доказів; з'ясувати причини і умови, що сприяли вчиненню злочину, і прийняття заходів щодо їх усунення; забезпечення відшкодування збитків, завданих злочинцем; збір інформації про особу підозрюваного.

На початковому етапі розслідування кримінального провадження слідчий повинен діяти швидко, встигнути виявити і зібрати максимальну кількість доказів, які в іншому випадку можуть зникнути або бути знищеними, спрямувати зусилля на розкриття злочинів «по гарячим слідам» [3, 101].

Під формуванням системи доказів з пред'явленням підозри винній особі у вчиненні злочину пов'язаного з корупцією, слід розуміти процес накопичення слідчим у ході розслідування достовірної і повної інформації, яка свідчить про те, що саме підозрювана слідчим особа вчинила злочин.

Фіксація та збір доказів має важливе значення для успішного розслідування кримінального провадження. На нашу думку, проведення негласних слідчих дій по вище вказаним злочинам, є необхідними для збирання доказів і доказування в кримінальному провадженні, а саме: - аудіо-, відеоконтроль особи; накладення арешту на кореспонденцію; огляд і виїмка кореспонденції, на яку накладено арешт; зняття інформації з електронних інформаційних систем; дослідження інформації, отриманої при застосуванні технічних засобів; спостереження за особою, річчю або місцем; - аудіо-, відеоконтроль місця та інші.

Під час проведення огляду місця події працівники правоохоронних органів, повинні обов'язково залучити понятих, які повинні бути не зацікавленими особами під час розслідування кримінального провадження, непотрібно залучати в якості понятих колег підозрюваної особи, рідних. Необхідно працівникам правоохоронним органам бути готовими проводити огляд місця події у декількох місцях одночасно, це може бути: службове приміщення організації, установи, де працює суб'єкт злочину або пов'язані з ним особи; житло чи інше володіння особи; місце зустрічі фігурантів злочину поза межами службових чи житлових приміщень. Також, важливо зазначити, що, окрім понятих та оперативних працівників правоохоронного органу, при проведенні огляду місця події має бути присутнім експерт-криміналіст. Один експерт-криміналіст фіксує огляд місця події на відеокамеру (відеозапис долучається до матеріалів кримінального провадження). Інший експерт-криміналіст повинен

професійно зробити змиви з пальців рук злочинця, якщо фіксується передачі коштів, просвітити пальці рук, одяг, портфель, робочий стіл, сейф, тощо ультрафіолетом, зафіксувати на відеозапис наявність світіння під ультрафіолетовим випромінюванням, а потім зробити змиви з пальців рук. Вказані змиви в ході досудового слідства обов'язково направляються слідчим на судово-хімічну експертизу, результати якої мають значення доказу, а самі змиви стають речовим доказом у кримінальному провадженні [4]. Огляд місця вчинення злочину, приміщень, речей і документів, що мають відношення до корупційних дій (проводилося у 98% вивчених кримінальних проваджень). Також, огляд місця події у невідкладних випадках може бути проведений до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, що здійснюється негайно після завершення огляду.

Для доказування злочинних діянь з ознаками корупції, необхідно провести обшуки за місцем роботи, проживання та в інших місцях перебування особи та її співників з метою виявлення документів та предметів, які викривають його протиправну діяльність та містять відомості про надання конкретних послуг, грошових сум і матеріальних цінностей. Об'єктами пошуку при проведенні обшуку можуть бути: предмети неправомірної вигоди, їх упаковка або фрагменти, документи до них (паспорт, технічні характеристики, інструкції тощо); документи, які належать до діяльності службової особи, службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми, а також надання публічних послуг; посвідчення особи й інші документи, які її посвідчують; листування, чорнові записи, блокноти, записні книжки, зокрема й електронні; документи, що свідчать про спосіб життя особи, яку обшуковують (договори купівлі-продажу, свідоцтва про право власності на нерухомість, про право успадкування, паспорти на дорогу побутову техніку, технічний паспорт на автомобіль, закордонні паспорти тощо); носії комп'ютерної інформації, що мають значення для розслідування; цінності, здобуті злочинним шляхом; фотографії, аудіо – та відеозаписи, документи, що характеризують зв'язки і взаємини особи, яку обшуковують з іншими особами, які фіксують наявність у неї ювелірних прикрас, предметів антикваріату тощо; інші об'єкти, що мають значення для кримінального провадження [5, 99].

Під час проведення обшуку у приміщенні корумпованої особи варто звертати увагу на можливу невідповідність предметів обстановки офіційним доходам зазначених осіб. Вилучені речі під час обшуку підлягають негайному огляду і опечатуванню із завірненням підписами осіб, які брали участь у проведенні обшуку.

Доказову інформацію можуть мати певні документи. Вони є джерелом доказів не лише в прямому розумінні, але й як речові докази (документи, що зберігають сліди правопорушення, гроші, цінні та інші речі, одержані за вчинення корупційного діяння).

Під час досудового слідства, слід ретельно перевіряти достатність зібраних доказів для направлення справи до суду, з'ясувати, чи викриті всі учасники злочину і виявлені всі факти злочинної діяльності. Як правило, у службових осіб, є посередники, які передають гроші, матеріальні цінності, надають посадовим особам послуги, а також приймають від них і передають необхідні документи, майно чи необхідну інформацію. Вказану категорію осіб також необхідно виявляти і кваліфікувати їхні дії згідно чинного законодавства.

Крім того, необхідно встановити та допитати всіх можливих свідків події. Допити підозрюваного і свідків необхідно проводити із залученням експерта-криміналіста та застосуванням відеофіксації цього процесу для того, щоб у подальшому вказані особи не могли змінити або відмовитись від своїх показань, а у сторони захисту не буде можливостей заявляти у суді про те, що слідство застосовувало до підозрюваного

засоби фізичного і психологічного тиску або примусу під час дачі ним показань у кримінальному провадженні.

Саме вище першочергові заходи закладають підґрунтя подальшого розслідування злочинів з ознаками корупції, які необхідно провести в найкоротший термін після відкриття кримінального провадження.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що корупційний злочин, як один з найскладніших з точки зору доказування серед кримінальних правопорушень, потребують високої кваліфікації слідчого та готовності оперативно та ефективно використовувати надані повноваження. Під час проведення оперативно-розшукової діяльності та негласних слідчих (розшукових) дій, з огляду на тактичні особливості розслідування корупційних злочинів, слідчому необхідно аналізувати і приймати рішення лише на підставі наданих йому матеріалів чи досліджених особисто обставин. Також, неякісне проведення досудового слідства, а саме збір доказів, які були отримані з порушенням вимог кримінально-процесуального законодавства, є підставою для виправдання осіб. Тому важливою умовою прийняття законного та обґрунтованого рішення у справі про корупційні діяння, пов'язані з корупцією, є оцінка доказів, що передбачає перевірку їх передусім з точки зору законності, тобто, чи не було порушень при збиранні та закріпленні фактичних даних, чи не відобразились порушення на достовірності й повноті інформації, чи дозволяє закон використовувати джерело фактичних даних такого виду.

Список використаної літератури:

1. Про засади державної антикорупційної політики в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.pravda.com.ua/news/2014/12/; Pro zasady derzhavnoi antykoruptsiinoi polityky v Ukraini. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: www.pravda.com.ua/news/2014/12/

2. Кимлик Н. В. Особливості розслідування злочинів пов'язаних з корупцією [Електронний ресурс] / Н. В. Кимлик, Р. В. Кимлик // Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика). – 2014. – Вип. 1. - Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/muvnudp_2014_1_18; Kymlyk N. V. Osoblyvosti rozsliduvannia zlochyniv poviazanykh z koruptsiieiu [Elektronnyi resurs] / N. V. Kymlyk, R. V. Kymlyk // Mizhnarodnyi yurydychnyi visnyk: aktualni problemy suchasnosti (teoriia ta praktyka). – 2014. – Vyr. 1. - Rezhym dostupu : http://nbuv.gov.ua/UJRN/muvnudp_2014_1_18

3. Кимлик Н. В. Початковий етап розслідування корупційних злочинів / Н. В. Кимлик, М. О. Волкова // Правове регулювання суспільних відносин : актуальні проблеми та напрями розвитку: матер. Міжнар. наук.-практич. конф., м. Запоріжжя, 30 травня 2012 року : у 2-х ч. – Запоріжжя : Запорізька міська громадська організація «Істина», 2012. – Ч. 2. – С. 100-102; Kymlyk N. V. Pochatkovyi etap rozsliduvannia koruptsiinykh zlochyniv / N. V. Kymlyk, M. O. Volkova // Pravove rehuliuвання suspilnykh vidnosyn : aktualni problemy ta napriamy rozvytku: mater. Mizhnar. nauk.-praktych. konf., m. Zaporizhzhia, 30 travnia 2012 roku : u 2-kh ch. – Zaporizhzhia : Zaporizka miska hromadska orhanizatsiia «Istyna», 2012. – Ch. 2. – S. 100-102.

4. Розслідування злочинних діянь з ознаками корупції. Особливості доказування [Електронний ресурс] // Адвокат Консалтинг. – Режим доступу : http://advocat-cons.info/index.php?newsid=15795#.WnGUn7xl_cs; Rozsliduvannia zlochynnykh diian z oznakamy koruptsii. Osoblyvosti dokazuvannia [Elektronnyi resurs] // Advokat Konsaltynh. – Rezhym dostupu : http://advocat-cons.info/index.php?newsid=15795#.WnGUn7xl_cs

5. Кушниренко С. П. Особенности расследования взяточничества : учеб. пособ. / С. П. Кушниренко. – Санкт-Петербург : Санкт-петербургский юридический институт. Генеральной прокуратуры Российской Федерации, 2002. - 108 с. ; Kushnirenko S. P.

Osobnosti rassledovaniya vzyatochnichestva : ucheb. posob. / S. P. Kushnirenko. – Sankt-Peterburg : Sankt-peterburgskiy yuridicheskiy institut. Generalnoy prokuratury Rossiyskoy Federatsii, 2002. - 108 s.

Стаття надійшла до редакції 13.07.2017 р.

I. M. Bilous

THE PECULIARITIES OF PROVING CRIMES WITH SIGNS OF CORRUPTION

The article analyzes the process of collecting evidences during the investigation of crimes with signs of corruption. Crimes with signs of corruption are enumerated and the sources of information concerning corruption practices are indicated. The questions of the organization of cooperation between investigators and operatives are studied. The enumeration of investigative procedures, which must be implemented within the shortest period of time in order to collect evidences of crimes with signs of corruption.

Key words: criminal procedure, corruption, an official, material gain.

УДК 341.95(477)

В. В. Мелешинський

ОСНОВНИЙ ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ГРОМАДЯНИНА УКРАЇНИ, ЯКИЙ ПЛАНУЄ ПЕРЕБУВАТИ НА ТЕРИТОРІЇ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩІ З МЕТОЮ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ

Метою даної дидактичної статті є обговорення проблем, пов'язаних з перебуванням громадянина України на території Польщі. Зокрема, мова буде про юридичні дії, які повинні бути вживані українським громадяном, щоб легально перебувати і працювати. Основне питання, яке буде керувати прийнятими тут міркуваннями звучить - які документи потрібні і як їх заповнювати, щоб не стати об'єктом злочинних брокерів-шахраїв або недобросовісних роботодавців. Все обмірковування було встановлено в рамках теоретичного аналізу та спостережень окремих випадків з метою розкриття методів дій злочинних груп, що діють в Польщі з використанням людей з України.

Ключові слова: громадянин України, Польща, перебування, договори про працю, злочин, кримінальна відповідальність.

ПЛАН

1. Вступ.
2. Проблема.
3. Документи потрібні для проживання і праці в Польщі.
4. Помилки які робляться при укладенню договорів.
5. Органи державного нагляду за охороною праці.
6. Кримінальна відповідальність.
7. Закінчення.

ВСТУП